

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
VIEŠOJO VALDYMO GRUPĖ**

PAŽYMA

**DĖL RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO PROCESO KODEKSO 133, 168, 214 IR 225
STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO (toliau – Projektas)
(TAP NR. TAP-20-1782; TAIS NR. 20-6669(3))**

2020-10-27 Nr.
Vilnius

Projekto rengėja: Teisingumo ministerija

Projekto tikslai:

1. patobulinti užstato skyrimo teisinį reglamentavimą, siekiant jį padaryti efektyvesniu ir išplėsti galimybes jį taikyti, kas savo ruožtu sumažintų perteklinį griežčiausios kardomosios priemonės (suėmimo) taikymą;
2. užtikrinti, kad aukščiausiųjų grandžių teismai (apygardų ir Lietuvos apeliacinis teismas) efektyviau panaudotų turimus žmogiškuosius išteklius, nagrinėdami tik pačias sudėtingiausias baudžiamąsias bylas, sumažinant šiems teismams tenkantį darbo krūvį.

Dabartinė situacija: Galiojantis užstato reglamentavimas yra neišsamus ir keliantis praktinių taikymo problemų. Tai neretai užkerta kelią teismui, net ir matant tokią potencialią galimybę, griežčiausią kardomąją priemonę (suėmimą) pakeisti švelnesne (užstatu).

Atlikta analizė taip pat parodė, kad aukštesnės instancijos teismai (apygardų teismai, Lietuvos apeliacinis teismas) nagrinėja pirma ar apeliacine instancija ne tik pačias sudėtingiausias ir pavojingiausias nusikalstamas veikas, tačiau itin didelę dalį savo žmogiškųjų išteklių skiria pakankamai nesudėtingų baudžiamųjų bylų nagrinėjimui. Taip pat pažymėtina, kad apygardų teismai papildomai yra itin apkrauti su baudžiamųjų bylų nagrinėjimu tiesiogiai nesusijusiomis funkcijomis, tokiomis kaip nesudėtingų ir dažnai nepagrįstų procesinių skundų pertekliniu nagrinėjimu.

Projekto esmė: Siūloma iš esmės pakeisti užstato skyrimo bei įmokėjimo tvarką. Įtvirtinama nuostata, kad užstato dydį ir jo sumokėjimo terminą nustato šią kardomąją priemonę skiriantis prokuroras ar teismas, atsižvelgdamas į nusikalstamą veiką, įtariamajam gresiančios bausmės dydį, įtariamojo ir užstato davėjo turtinę padėtį bei jų asmenybes. Tuo atveju, jeigu iki nutarimo ar nutarties skirti užstatą priėmimo dienos asmenys savarankiškai į prokuratūros ar teismo depozitinę sąskaitą nėra sumokėję pakankamos piniginės įmokos, užstatą skiriantis prokuroras ar teismas nustato 3 dienų terminą, per kurį turi būti sumokėtas nutarime ar nutartyje nustatyto dydžio užstatas. Tokiu būdu ikiteisminio tyrimo teisėjas, išnagrinėjęs skundą dėl suėmimo paskyrimo ar pratęsimo, turės visapusiškas teises prielaidas pakeisti suėmimą į švelnesnę kardomąją priemonę (užstatą). Atsižvelgiant į tai, kad užstato skyrimo teisinis modelis esminiai keičiamas, tikslinamos ir kitos su užstato skyrimo taisyklėmis, subjektų pareigomis ir kt. susijusios įstatymo nuostatos.

Siekiant užtikrinti, kad aukščiausiųjų grandžių teismai (apygardų ir Lietuvos apeliacinis teismas) efektyviau panaudotų turimus žmogiškuosius išteklius, teisėjų kompetencijas bei patirtį nagrinėjant tik pačias sudėtingiausias baudžiamąsias bylas projektu siūloma išplėsti sunkių nusikaltimų, dėl kurių baudžiamąsias bylas pirma instancija nagrinėja apylinkių teismai, sąrašą. Pažymėtina, kad siūlomi įtraukti nusikaltimai pagal savo pobūdį, pavojingumą bei sudėtingumą

atitinka ne tik jau šiuo metu apylinkės teismuose pirma instancija nagrinėjamas baudžiamąsias bylas, bet ir yra sąlyginai mažesnio sudėtingumo. Praplėtus aptariamą nusikalstamų veikų sąrašą, itin pozityviai būtų įtakotas apygardų teismų ir Lietuvos apeliacinio teismo darbo krūvis. Projektu siūlomi įtvirtinti sunkūs nusikaltimai sudarė daugiau kaip 50% apygardų teismų darbo krūvio pirmoje instancijoje (576 bylos iš 2018 m. pirma instancija išnagrinėtų 1008 bylų). Jų perkėlimas į apylinkės teismus, šių teismų darbo krūvį padidintu tik 3% (apylinkės teismuose 2018 m. pirma instancija išnagrinėtos 18998 baudžiamosios bylos).

Taip pat projekte yra siūloma keisti BPK įtvirtintą ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro nutarimo atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą apskundimo tvarką, atsisakant galimybės ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartį skusti aukštesniajam (apygardos) teismui bei atsisakyti galiojančiame įstatyme įtvirtintos galimybės skusti ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartį dėl aukštesniojo prokuroro nutarimo aukštesniajam (apygardos) teismui. Atsižvelgiant į šiuos keitimus tikslinamos ir kitos įstatyminės nuostatos.

Projekto įgyvendinimui **papildomų biudžeto lėšų neprireiks. Projektas leis sutaupyti lėšas**, kadangi bus taikoma mažiau suėmimų bei padidės atvejų, kada įmokėta užstato suma pereis valstybei.

Derinimas: projektas buvo derintas su Lietuvos advokatūra, Generaline prokuratūra, Vidaus reikalų ministerija, Policijos departamentu, Teisėjų taryba, Specialiųjų tyrimų tarnyba. Dėl pastabų, į kurias neatsižvelgta, teikiama derinimo pažyma.

Atitikimas Vyriausybės programai: Projektas neprieštarauja Septynioliktosios Vyriausybės programai.

Dalykinio vertinimo išvada: 1. Siūlomais pakeitimais yra mažinamas aukštesnės instancijos teismų (apygardų teismų, Lietuvos apeliacinio teismo) darbo krūvis, tačiau tuo pačiu yra didinamas žemesnės instancijos (apylinkių teismų) darbo krūvis. Lydinčiuose dokumentuose pateiktais duomenimis, apylinkės teismų darbo krūvis padidėtų „tik“ 3 procentais.

Tačiau reikia atkreipti dėmesį į tai, kad tai jau nebe pirmas projektas, kuriuo yra didinamas apylinkės teismų darbo krūvis – pvz. 2020 m. liepos 8 d. Vyriausybė savo posėdyje pritarė ir pateikė Seimui (Vyriausybės nutarimas Nr. 787) įstatymų paketą kuriuo, *inter alia*, apylinkės teismams perduotos nagrinėti civilinės bylos iki 100 000 eurų. Dėl to kumuliatyvus šių pakeitimų efektas apylinkių teismų darbo krūviui bus gerokai didesnis nei aukščiau minėti 3 procentai.

Pabrėžtina taip pat tai, kad Vyriausybėje nagrinėjant aukščiau minėtą projektą, buvo gautas Apylinkių teismų teisėjų sąjungos raštas, kuriame buvo prieštaraujama siūlomiems pakeitimams ir atkreipiamas dėmesys į tai, kad jau net ir šiuo metu apylinkės teismų teisėjų darbo krūvis yra ir per didelis ir žymiai viršija apygardos teismų teisėjų darbo krūvį.

Tuo pačiu atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad pagal aiškinamajame rašte pateikiamus duomenis, įgyvendinus siūlomas pakeitimus apygardų teismų pirmąją instanciją išnagrinėtų baudžiamųjų bylų skaičius sumažėtų daugiau nei dvigubai(!), kas kelia klausimą, ar tokiu atveju baudžiamąsias bylas nagrinėjančių apygardos teismų teisėjų skaičius netaps pertekliniu.

Turint omenyje visa tai, kas aukščiau išdėstyta, atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad aiškinamajame rašte nėra pateikta jokia analizė dėl darbo krūvio paskirstymo tarp teismų proporcingumo, nėra numatyta jokių priemonių, kuriomis būtų planuojama ši krūvį subalansuoti ar pan. Atsižvelgiant į tai siūlytume rengėjams giliau įvertinti ir plačiau pagrįsti siūlomas pakeitimus. Taip pat siūlome suderinti teikiamą projektą su Apylinkių teismų teisėjų sąjunga.

2. Projekto aiškinamajame rašte trūksta platesnio pagrindimo projektu siūlomiems BPK 168 str. 5 d. ir 214 str. 4 d. pakeitimams. Nors projekte formuluojamas siūlymas de facto sumažins galimybes asmenims efektyviai ginti savo teises, tačiau jokio pagrindimo šiam pasiūlymui, apart to,

kad esamas reguliavimas tariamai didina aukščiausiųjų grandžių teismų darbo krūvį mažos reikšmės bylomis, nėra pateikiama. Pabrėžtina, kad vien tai negali būti vertintina kaip pakankamas argumentas atsisakyti apskundimo galimybės (kadangi tokiu atveju būtų galima atsisakyti bet kokio „mažareikšmio“ apskundimo aukščiausiam teismui, kas vargu ar suderinama su teise į teisingą teismą), todėl šis sprendimas turi būti plačiau pagrindžiamas (galimai atliekant sprendimų numatomo poveikio vertinimą).

Siūlome rengėjams taip pat atsižvelgti į Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės pastabas projektui (2020 m. spalio 27 d. išvada Nr. NV-2914).

Siūlome Projektą teikti į **Tarpinstitucinį pasitarimą**.

Patarėjas

Audrius Kasinskas